

SZABÓ CSONGOR

Hatalomváltás Gyergyóban (1918-1919)

1918 őszére a háborús helyzet következtében az Osztrák-Magyar Monarchia már a dezintegráció jeleit mutatta. Csík vármegye¹ a Magyar Királyság és a Monarchia azon kevés területei közé tartozott, mely, ha csak időlegesen is, de hadszínterré változott a Román Királyi Hadsereg 1916. őszi offenzívájának következtében. 1918. szeptember-októberében a csíki és gyergyói lakosságnak talán csak egy kis része gondolt arra, hogy az 1916. őszi események megismétlődhetnek.

Októberre azonban már nyilvánvalóvá vált, hogy a központi hatalmak és ezzel együtt az Osztrák-Magyar Monarchia is elveszti a háborút.² Az október végén, Budapesten megalakult Magyar Nemzeti Tanács demokratizálási programját a Csík vármegyei törvényhatóság néhány tagja is támogatta. Az október 26-i közgyűlésen a tanácsstagok egy része indítványt nyújtott be az ország demokratizálása, az állami függetlenség, a gyors békekötés, a magyar határok védelme és biztonságba helyezése érdekében, és kiemelték a lakosságnak az 1916-os betörés emlékezte által is erősebb menekülési szándékát.³

1918. november 7-én alakult meg a Csík Megyei Nemzeti Tanács⁴, amely csatlakozott a Magyar Nemzeti Tanácshoz, elkezdte a nemzetőrségek szervezését, fő feladatául a rend és közbiztonság fenntartását nevezte meg.⁵ Ennek értelmében a

1 Az 1910-es népszámlálás adatai szerint a 86,4 %-ban magyarok lakta, 145 720 fős Csík vármegye öt járásra – kisebb regionális önkormányzatra – oszlott: felcsíki, kászonalcsíki, szépvízi, gyergyószentmiklósi és gyergyótölgyesi. A történelmi Gyergyószék a gyergyószentmiklósi és a gyergyótölgyesi járásokra volt felosztva.

2 A *Csíki Lapok* október 5-i címlapján *Döbbenet* címmel jelent meg a balkáni hadszíntéren történetekről – Bulgária kapitulálása – történő tudósítás.

3 *Törvényhatósági közgyűlés*. In: *Csíki Lapok*, 30. (1918. október 26.) 43. sz. 1.

4 *Serviciul Județean Harghita al Arhivelor Naționale Române* (SJHANR). 318. Consiliul Național Județean Ciuc (Csík Megyei Nemzeti Tanács), dos. 1. 169. f.

5 Uo.

vármegye területén a települések többségében nemzetőrségek alakultak, ezek fenntartására azonban elegendő pénzügyi fedezettel nem rendelkeztek, ezért már novemberben kérték a vármegyei alispán közbenjárását a Belügyminisztériumnál.⁶

A Nemzeti Tanács által felállított nemzet- vagy polgárőrségek a közrend fenntartása mellett a katonák vasúti hazaszállítását is szervezték.⁷ 1918 novemberében Magyarországot erőszakhullám sújtotta, amit főleg a hazatérő katonák és a vidéki lakosság okozott, úgynevezett „parasztforradalom”⁸ zajlott.

A közrend fenntartása felemás eredményekkel zajlott Csík vármegyében, míg Csíkszeredában viszonylag korán sikerült megakadályozni a nagyobb rendbontásokat, Gyergyószentmiklóson november folyamán zavargások törtek ki, melyet a helyi nemzetőrség nem tudott leszerelni, főleg azért, mert a fosztogatók egy része maga is a nemzetőrség tagja volt. A korabeli sajtótudósítás szerint „a portyázó nemzetőrök rabolnak, gyilkolnak és öldökölnek. A postahivatal épületét teljesen tönkretették. A nemzetőrök asszisztálnak minden rendzavaró cselekedetükben a csőcseléknek. A telefon és a távíroda berendezést megrongálták. A postai hivatalba fegyveres csoportok rontottak be. A postai tisztviselőknek az ablakon kellett elmenekülnie a csőcselék és a nemzetőrök dühe elől.”⁹ A fosztogatások és rongálások mellett személyi áldozatai is voltak a zavargásoknak. November 22-én a lőszerraktárt feltörték és bosszú szándékával tisztviselőket kezdtek keresni, többek közt Orel Dezső polgármestert, a városi fő- és aljegyzőt. Nem mindenkit sikerült elfogniuk, mivel egyesek sikeresen elmenekültek, de Blénesi Albert fölbirtokost és egyháztanácsost meglőtték, aki aztán sérüléseibe bele is halt, valamint Pál Ignác birtokost is majdnem halálra verték.¹⁰ A polgármester keresése közben fegyvereket is elsütöttek, a papokat is fenyegették, de a plébánia épségben maradt. A lőszerraktárakat sehol sem védelmezték kellőképpen, ezért gyakran kerültek fegyverek illetéktelen kezekbe. Blénessy Félix emlékirataiban számolt be, hogy tizenévesen földalatti raktárból szerzett gránátokkal játszadoztak és okoztak néhol riadalmat

6 Uo., 27. f.

7 PÁL Gábor: *Emlékeimből*. Kézirat, 10. (a továbbiakban: PÁL)

8 HATOS Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*. Budapest, Jaffa Kiadó, 2018. 173-174.

9 GÁRDA Dezső: *Gyergyószentmiklós közléte az első világháború utáni években és az Országos Magyar Párt*. In: *A Székely Nemzeti Múzeum Acta Siculica 2012-2013 évkönyve*, Sepsiszentgyörgy, 2013. 381. (a továbbiakban: GÁRDA 2013)

10 Uo.

Gyergyószentmiklóson.¹¹ Az anarchiaszerű állapotok felszámolásához a gyergyószentmiklósi Nemzeti Tanács Kolozsvárról próbált segítséget kérni, a rendet végül a marosvásárhelyi nemzetőrség állította helyre.¹²

Szintén ebben az időszakban alakult meg az Erdélyi Román Nemzeti Tanács is, mint az erdélyi románság képviselői szerve, ugyanakkor a román hadsereg kezdte átvenni az ellenőrzést a belgrádi katonai konvencióban (1918. november 13.) megállapított demarkációs vonalig terjedő területeken. Román katonai alakulatok már november elejétől kezdtek megjelenni Csík vármegye területén, először az Úz-völgyén keresztül Csíkszentmártonba egy 60 fős kontingens vonult be, majd a Gyimes-völgyéből egy román tiszti csoport utazott Csíkszeredán keresztül szintén Csíkszentmártonba.¹³ Az első román csapatok Csík vármegyébe 1918. november 12-én, Gyergyótölgyes környékére vonultak be 30 fős kontingenssel, amelyet azonban akkor még visszarendeltek.¹⁴ A román hadsereg jelenléte kiváltotta a helyi lakosság aggodalmát, hiszen még élt az 1916-os román betörés emléke és újabb potenciális menekülési hullámmal fenyegetett. A Nemzeti Tanács is számolt az idegen katonai megszállással, a csendőrség működési kötelességét erre az esetre is előírta.¹⁵ A be-bevonuló romániai csapatok röpcédulákat osztogattak, amelyben a románok egyesülését hirdették. Az ilyen cédulák megjelenését a Nemzeti Tanács jelentette a Belügyminisztériumnak, amely a román csapatokat antant csapatoknak minősítette, illetve elszállásolásuk és élelmezésük megoldásáról rendelkezett.¹⁶ A román csapatok november 26-án érkeztek meg Csíkszeredába.¹⁷ Ekkor a román 1. vadászrezred, majd december első felében az 5. vadászszázlóját vonult be a vármegyeközpontba.¹⁸ A román katonai parancsnokság legelső intézkedése a polgári lakosság fegyver-beszolgáltatási kötelezettségének kihirdetése volt.¹⁹ A csapatok bevonulása után megkezdődtek a botozások, a bevonult katonaság a polgári lakosság mozgásszabadságát korlátozta, vasúti utazást csak katonai igazolás felmutatásával

11 BLÉNESSY Félix: *Életrajzom*. Kézirat, 12-14.

12 GARDA 2013. 381.

13 Uo.

14 SJHANR, Fond 318, Consiliul Național Județean Ciuc, 34 f.

15 Uo.

16 PÁL, 12.

17 SJHANR. Fond 8, dos. 7. Pál Gábor, 49. f.

18 PÁL, 12.

19 SJHANR, Fond 8, dos. 7. 49. f.

engedélyezett, a megyében nőtt az élelmiszerhiány és az infláció.²⁰ A magyar polgári közigazgatást azonban a katonai parancsnokság akkor még nem mozdította el.²¹ Gyergyószentmiklósról és környékére a november végi zavargások után december elején, Constantin Prezan tábornok vezetésével vonult be a román hadsereg.²²

A bevonulás után katonai közigazgatás lépett érvénybe, amely mellett a magyar polgári közigazgatás 1919 első felében még hivatalban maradhatott. A katonai közigazgatás a megye területén több megszorító intézkedést vezetett be. 1919 januárjában megtiltották a szeszes italok árusítását, este 9 órától zárórát rendeltek el, az utcára csak a parancsnokság által kiadott igazolványokkal lehetett kilépni.²³ Ugyanekkor néhány községi vagyon átvételének terve is felmerült, mint a borszéki, gyergyószárhegyi és gyergyóditrói közbirtokosságok esetében.²⁴

A kelet-magyarországi területeken az új polgári közigazgatást a Román Kormányzótanács kezdte el megszervezni, ennek megfelelően 1919 januárjában tíz megyében terveztek prefektúrát felállítani.²⁵ Ekkor még a székely (Csík, Háromszék és Udvarhely) vármegyékben a prefektúrák felállításáról nem döntöttek. Március elejétől azonban a Kormányzótanács a román impériumot kiterjesztette Csík, Háromszék, Udvarhely, Brassó, Fogaras, Szeben, Hunyad, Kis- és Nagy-Küküllő, Kolozs, Beszterce, Maros-Torda, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos és Alsó-Fehér vármegyékre.²⁶ A közigazgatás átvétele azzal járt, hogy az összes tanítónak, tanárnak, bírónak, ügyésznek, ügyvédnek, közjegyzőnek, illetve minden közalkalmazottnak a román államra esküt kellett tennie, ellenkező esetben állásaikat nem tarthatták meg. A Kormányzótanács február 16-i dátummal hirdette ki az új közigazgatás néhány alapelvét: a virilizmus²⁷ eltörlése, a tisztviselők román nyelvtudásának megkövetelése (a régi tisztviselőknek egy év türelmi elsajátítási időt adtak), a közigazgatásnak a romániai 1886. évi 28. törvénycikk alapján történő működése.²⁸

20 Uo., 49-50. f.

21 Uo., 50. f.

22 Uo.

23 *Csíki Lapok*, 31. (1919. január 12.) 1. sz. 3.

24 *Csíki Lapok*, 31. (1919. január 12.) 1. sz. 3.

25 Maros-Torda, Fogaras, Hunyad, Alsó-Fehér, Torda-Aranyos, Beszterce-Naszód, Szolnok-Doboka, Szeben, Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő. *Csíki Lapok*, 31. (1919. január 19.) 2. sz. 2.

26 *Csíki Lapok*, 31. (1919. március 9.) 9. sz. 2.

27 A legtöbb adót befizető polgároknak előjogokat, nagyobb képviseletet biztosító elv.

28 *Csíki Lapok*, 31. (1919. február 16.) 6. sz. 1.

A Csík vármegyei polgári hatalomátvételig az ügyeket továbbra is a magyar közigazgatás intézte. A novemberben kinevezett Györgypál Domokos főispán 1919 januárjában a gyergyószentmiklósi tanácsnál vizsgálatot és néhány taggal szemben fegyelmi eljárást indított Élthes Gyula árvaszéki elnök vezetésével, melyek személyi cserékkel is jártak: Orel Dezső lemondott gyergyószentmiklósi polgármester helyébe Todor Bélát nevezte ki, tiszti főügyész László Dezső lett, főjegyző pedig Csibi Andor.²⁹ Ezzel egy időben erősödött a vármegye feletti román katonai ellenőrzés, a helyi katonai parancsnokság közölte a magyar tisztviselői karral, hogy rendeleteket csak a nagyszebeni Román Nemzeti Tanács, a nagyszebeni román katonai parancsnokság és a helybeli katonai parancsnokság hozhat.³⁰

A Kormányzótanács elkezdte keresni a vármegye élére kinevezendő prefektust. Az első jelölt Silviu Moldovan szászvárosi ügyvéd volt.³¹ Moldovannak a Kormányzótanácshoz küldött egyik leveléből az derül ki, hogy Iuliu Maniuval egyeztetve szóban már elfogadta a kinevezést, azonban a megyei közbiztonsági viszonyokra hivatkozva további katonai segítséget és katonai diktatúra bevezetését szorgalmazta,³² majd ennek elmaradása után egészségügyi okokra hivatkozva a prefektusi pozícióból történő felmentését kérte.³³ Az egész vármegyében ekkor hiány volt román nemzetiségű tisztviselőkből,³⁴ ezért még az is felmerült, hogy a Kormányzótanács hajlandó akár magyar prefektust is kinevezni. Gaál Endrét keresték meg az ügyben 1919. február 3-án, de ő megyei főjegyzői állása miatt nem vállalta el, sőt azt is tagadta, hogy egyáltalán szó volt erről. Két héttel később Mihai Dobreanu gyergyószentmiklósi ügyvédet a megye közéleti biztosa néven nevezték ki.³⁵ Ez tekinthető a román polgári közigazgatás kialakításában tett első lépésnek, mert

29 *Csík Lapok*, 31. (1919. január 26.) 3. sz. 2.

30 A csíkszeredai katonai parancsnokság vezetője Stroe Belloiu ezredes volt, állomásfőnök Ioan G. Aramă. Ők ellenőrizték akkor a megye ügyeit. *Csík Lapok*, 31. (1919. január 26.) 3. sz. 3.

31 Ki a csíki prefektus? *Csík Lapok*, 31. (1919. február 19.) 6. sz. 1.

32 Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (SANIC), Fond Consiliul Dirigent. III. Administrația Generală, dos. 18/1919. 3. f.

33 Uo. 3. f.

34 GALEA, Aurel: *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918 – 10 aprilie 1920)*. Târgu Mureș, Tipomur, 1996. 270. (a továbbiakban: GALEA 1996)

35 *Csík Lapok*, 31. (1919. február 16.) 6. sz. 1.

a hivatalok teljes átvételéig a megyei irányításban tulajdonképpen neki és a helyi román katonai parancsnokságnak volt a legnagyobb hatalma.

A hatalomátvétel lassúságával elégedetlen vármegyei románság Gyergyóvárhegyen tartott gyűlést 1919. április 1-én. A gyűlésen résztvevők külön közigazgatási egység létrehozását határozták el Gyergyóvárhegy, Salamás, Maroshévíz községekből és járási központnak Várhegyet jelölték meg.³⁶ Főszolgabírónak Solomon Cotta bélbori jegyzőt nevezték ki, illetve a közigazgatásban csak a román nyelv használatát akarták engedélyezni. Erre válaszul a gyergyószentmiklósi járási hivatal Várhegy és Salamás községekben a közigazgatási ellenőrzést beszüntette. Ezt az akciót helyi kezdeményezésnek kell tekinteni, mivel azt nem a Kormányzótanács rendelte el, inkább annak lassúsága miatt lépett a helyi román elit. A nagyszebeni szerv ezután már nem sokáig várt a közigazgatás átszervezésével. Április 3-án Gheorghe Dubleşiu vajdahunyadi ügyvédet nevezték ki Csík megye prefektusává, a hivatalok átvételét azonban még nem rá, hanem az Udvarhely vármegyei prefektusra bízták, pozícióját csak ezután vehette át.³⁷

Április 22-én Györgypál Domokost hivatalába kérték.³⁸ Valer Neamțiu alezredes, Udvarhely megyei prefektus várta, akit a Kormányzótanács ideiglenesen Csík megye prefektusává hivatalosan is kinevezett. Neamțiu Györgypáltól a hivatal átadását kérte, aki a kinevezést törvénytelennek nevezve azt megtagadta. Válaszul a román prefektus fegyveres beavatkozást kért, ennek következtében Györgypál a hivatal átadását nem akadályoztathatta tovább. Április 24-én a Csík vármegyei alispáni hivatalt vették át. Neamțiu Fejér Sándor alispánt arra kérte, hogy maradjon hivatalában, nem fog esküt kérni tőle. Fejér a felkérést elutasította, arra hivatkozott, hogy őt már nyugdíjazták, esküt sem fog tenni, hivatalát pedig elhagyta. Fejér mellett az esküt és a szolgálatot szintén megtagadta Szász Lajos vármegyei főjegyző, alispánhelyettes, Eröss József jegyző, Márton László gyergyószentmiklósi és Sándor Gyula felcsíki főszolgabíró. Élthes Gyula vármegyei árvaszéki elnök és az általa vezetett hivatal szintén így cselekedett, Neamțiu azonban közölte, hogy az árvaszéket nem tekintik politikai hatóságnak, így az ellenőrzést nem vették át, az elnök a hivatalában maradhatott.³⁹ Ezután a főszolgabíróságok, városi tanácsok, rendőrkapitányi hivatalok, a pénzügyi

36 *Csíki Lapok*, 31. (1919. április 13.) 14. sz. 2.

37 GALEA 1996. 271.

38 Román közigazgatás, *Csíki Lapok*, 31. (1919. április 27.) 16. sz. 1.

39 Uo.

igazgatóság és az állampénztárak átvételére került sor. Április 25-én Ionescu főhadnagy vezetésével a csíkszeredai városi hatóságoknál román katonák jelentek meg, szintén a hivatal átadására szólítva fel a tisztségviselőket. Újfalusi Jenő polgármester a hivatal átadását megtagadta, de miután a főhadnagy fegyveres beavatkozással fenyegetőzött, a tisztségviselők elhagyták a hivatalt, a városházát a továbbiakban fegyveres román katonák őrizték.⁴⁰

Neamțiu mellett Gustav Olteanu lett az alprefektus, a magyar tisztségviselőket esküre szólították fel, amit sokan megtagadtak, majd 1919. május 2-án délelőtt 11 órakor távoztak a vármegyházáról, 12 órakor pedig a magyar közigazgatás formálisan is megszűnt.⁴¹ Szintén ekkor a felcsíki főszolgabírószéket is átvette a prefektus, a csíkszeredai polgármesterséget azonban ideiglenesen visszaadták Újfalusi Jenőnek.⁴² Május 20-án Iacob Cornea, Fogaras megyei jegyző lett a csíkszépvízi főszolgabíró, szintén aznap Nicolae Comaniciu kinevezett román tanfelügyelő és Nicolae Lateș gyergyóvárhegyi görög katolikus tanító, kinevezett segéd-tanfelügyelő a tanfelügyelői hivatalt vették át.⁴³ Május 19-20-án a gyergyószentmiklósi, kászonalcsíki főszolgabírószékeket és Gyergyószentmiklós városát vették át.⁴⁴ Gyergyószentmiklóson az átvételkor Neamțiu prefektus, Mihai Dobreanu, Emil Precup ügyvéd és Nicolae Lascu főhadnagy jelent meg. Todor Béla helyettes polgármester az átadást megtagadta. A prefektus a rendelkezésre álló karhatalomra hivatkozva jelezte, hogy ha kell, erőszakkal is át fogja venni a városházát. A helyettes polgármester mellett László Dezső tiszti főügyész is elhagyta a hivatalt. A prefektus a többi tisztségviselőnek három nap gondolkodási időt hagyott.⁴⁵ Az új polgármester Emil Precup, városi ügyész pedig Mihai Dobreanu lett.⁴⁶ Neamțiu 1919. június 30-ig töltötte be Csík megye prefektusi tisztségét, amikor Gheorghe Dubleșiu vajdahunyadi ügyvéd vette át tőle a tisztséget, előbbi Udvarhely prefektusa maradt.⁴⁷

40 Uo.

41 A központi közigazgatás átvétele. *Csíki Lapok*, 31. (1919. május 4.) 17. sz. 1.

42 Uo.

43 *Csíki Lapok*, 31. (1919. május 25.) 20. sz. 1.

44 A közigazgatás további átvétele. *Csíki Lapok*, 31. (1919. június 1.) 21. sz. 1.

45 Uo.

46 GARDA Dezső: *Az Országos Magyar Párt és Gyergyószentmiklós közléte az 1919-1933 közötti időszakban*. I., Csíkszereda, Státus Kiadó, 2013. 31. (a továbbiakban: GARDA: AZ ORSZÁGOS 2013)

47 *Csíki Lapok*, 31. (1919. július 8.) 22. sz. 1.

Az új prefektus, Dubleşiu, június 12-én általános jelentést küldött Iuliu Maniunak, a Kormányzótanács elnökének a megyei állapotokról.⁴⁸ Összevetve Moldovan korábbi jelentésével, kitűnik, hogy az új román tisztviselők tartottak egy esetleges székely felkeléstől. Ennek elfojtására pedig a megyében állomásozó román karhatalmat kevésnek találták. A román és a székely lakosság közötti viszonyról kifejtette, hogy az nem változott a korábbihoz képest, a helyi lakosság a román hadsereget és csendőrséget továbbra is ellenségnek tekinti, ahogy az új román nemzeti-ségű tisztviselőkhez is így viszonyulnak. Emellett kijelentette, hogy román részről sem történt közeledés a helyiek felé, a hadsereg és a csendőrség viselkedése pedig gyakran provokatív.⁴⁹ Kérte Maniut, hogy értesítse az illetékeseket, hogy ezen változtassanak, hogy egy potenciális felkelésnek ez se adjon ürügyet. Itt a megyében állomásozó román rendfenntartó egységek létszámát is közölte: 200 csendőr, 600 önkéntes az Avram Iancu zászlóaljából és 26 vadász. Ebből 550-600 állandóan a Tusnád-Maroshévíz és Madéfalva-Palánka útvonalon felügyelt a vasútállomásokra és hidakra. Bevethető katonai haderő Csíkszeredában 126 fő, Gyergyószentmiklóson és Gyergyóditróban 50-50 fő volt. A legtöbb községben nem volt állomásozó katonaság, az 5600 lakosú Gyergyóremetében bolsevik veszélyt látott, ahol csak 10 fegyelmezetlen és a kommunizmussal rokonszenvező csendőr ügyelt a rendre.⁵⁰ A prefektus emellett felhívta a figyelmet arra, hogy a román csapatok elégedetlenek az ellátással és legalább 2000 fős kontingensre lenne szükség, mivel arról van tudomása, hogy a csíki lakosság nagyszámú be nem szolgáltatott fegyverrel rendelkezik. A prefektus a megye közbiztonsági és védelmi megszervezését is hiányosnak tartotta, az élelmiszerellátás nagy gondjaira is felhívva a figyelmet.⁵¹

A hatalomváltás ütemével kapcsolatban a megyei románság körében továbbra is voltak elégedetlenségek, erre példa Nicolae Comaniciu tanfelügyelő június 22-i levele a belügyi titkársághoz, melyben a helyi románság helyzetének elpanaszolása mellett a további, gazdasági és pénzügyi intézmények mielőbbi átvételét szorgalmazta.⁵²

Időközben felléptek a régi közigazgatás néhány vezetője ellen. Györgypál Domokost már áprilisban két hétre bebörtönözték, júliusban Szász Lajost és Gaál

48 SANIC, Fond Consiliul Dirigent, II (Resort Interne), dos 7/1919. 14-16. f.

49 Uo. 14. f.

50 Uo.

51 Uo. 15. f.

52 Uo. 1-2. f.

Endrét tartóztatták le, mert katonai kincstári javakat értékesítettek, amiből a közalkalmazottak javadalmazását próbálták megoldani.⁵³ Gyergyószentmiklóson Iuliu Florea, a helyi csendőrség hadnagya vezetésével, Orel Dezső leváltott polgármester házát forgatták fel, valamint Szabó György római katolikus és Görög Joachim örmény katolikus egyházi elöljárókat is letartóztatták.⁵⁴

Szeptember folyamán rövid ideig az is felmerült, hogy a megyeszékhelyet Csíkszeredából Gyergyószentmiklóstra helyezték, ám ez végül nem valósult meg.⁵⁵

Az adminisztratív-végrehajtói hatalmat birtokló Kormányzótanács 1919 nyárára többnyire a kelet-magyarországi területek irányítását átvette. A királyi Románia területén az első világháború előestéjén felmerült a választójogi reform kérdése, ami a 19. század második és a 20. század első felének az egyik központi kérdése volt a román politikai életben. A világháborús kontextus a politikai jogok szélesítését és a tulajdonviszonyok rendezését még aktuálisabbá tette. Már 1917-ben, Románia nehéz katonai helyzetében általános választójogot és földreformot ígértek. A háború után ezt véghez is vitték, azonban a megnagyobbodott Románia területén nem egységesen került erre sor, hanem regionálisan különbözőképp szabályozták a parlamenti választásokat.⁵⁶ Erdélyben a Kormányzótanács fogadott el választójogi reformot. Csík megye területére 4 képviselői és 2 szenátori helyet írt elő a törvény.⁵⁷

1919. november elején Romániában választásokat írtak ki, ezt a kelet-magyarországi vármegyékben a Kormányzótanács szervezte meg. November 2-án képviselő-, november 7-én szenátorválasztásokat tartottak. A Csík megyei kerületeken tényleges választásokra a gyergyótölgyesi választókerületen kívül nem került sor, a többi kerületben ellenjelölt nélkül a Kormányzótanács támogatását bíró jelöltek szereztek mandátumot: Aurel Esca a csíkszeredai, Emil Precup a karcfalvi,

53 *Csíki Lapok*, 31. (1919. július 20.) 28. sz. 2.

54 GARDA 2013. 382.

55 *Csíki Lapok*, 31. (1919. szeptember 14.) 36. sz. 1. A megye gyergyói részének különválása felmerült a magyar impérium alatt is, az önállósodási törekvéseket Orel Dezső polgármester is támogatta. GARDA: AZ ORSZÁGOS 2013. 57-58. A 20-as évek elején még egy rövid ideig felmerült a megyei központ Gyergyószentmiklóstra helyezése, amit már a román hatalom valósíthatott volna meg, ebből azonban nem lett semmi. Uo. 67.

56 Csak Besszarábia és az Ó-Királyság területére vezették be ugyanazt a választási rendszert.

57 Erdély választási reformja. *Csíki Lapok*, 31. (1919. augusztus 10.) 31. sz. 1. A Kormányzótanács általános, egyenlő, titkos és községenkénti szavazást akart bevezetni.

Octavian Tăslăuanu a gyergyótölgyesi, Ürmösi Maurer Béla a gyergyószentmiklósi kerületben.⁵⁸

Az 1919. és 1920. évi romániai parlamenti választásokon a gyergyói magyarság passzív maradt, csak a román lakosság vett azon részt. A helyi lakosság zömének politikai integrációja az új államkeretbe csak a békeszerződés aláírása és ratifikálása, valamint a magyar politikai önszerveződés elindulása után kezdődött meg. A háború előtti időszakhoz képest a közigazgatást új, részben máshonnan jött, részben már ott élt emberek irányították, de a régi tisztviselők sem tűntek el teljesen a hatalomváltás utáni első években. Az állampolgároknak sokáig még korlátozott beleszólása sem volt abba, hogy kik irányítják a közigazgatást, az 1926. februári helyhatósági választásokig fentről kinevezett polgármesterek vezették a vidék településeit. A békeszerződés aláírásakor Gyergyó vidékén a hatalmat a román hatóságok már rég átvették, 1920 áprilisától a kvázi-autonóm szervként a volt magyarországi területeket igazgató erdélyi Kormányzótanácsot is megszüntették.

A két világháború közötti időszakban Székelyföld integrációja a megnagyobbodott román nemzetállam számára állandó feszültségforrást jelentett. Az 1920-as évek elejétől a román politikai elit a békés asszimilációban látta a régió integrációjának lehetséges megoldását.⁵⁹ Románia a korszakban a székelységet gyengítő politikát folytatott, amely a kisebbségi intézményrendszer korlátozását, a közigazgatás fokozatos románosítását, a román egyházak (ortodox és görög katolikus) terjeszkedését jelentette.⁶⁰ Ezek mellett a bukaresti kormányok Székelyföldre biztonságpolitikai fenyegetésként is tekintettek a magyarországi revíziós szándékok miatt.⁶¹

58 Csiki Lapok, 31. (1919. október 26.) 42. sz. 1.

59 BOTTONI, Stefano: *National Projects, Regional Identities, Everyday Compromises. Szeklerland in Greater Romania (1919-1940)*. In: *Hungarian Historical Review*, 2. (2013) no. 3. 485-486.

60 EGRY Gábor: *Találkozások a vadonban. Etnicitás és önazonosság Székelyföldön 1918-1940*. In: *Replika*, 105. (2017) 5. 91.

61 BÁRDI Nándor: *A két világháború között*. In: *Székelyföld története III. 1867-1990*. Szerk.: BÁRDI Nándor, PÁL Judit. Székelyudvarhely, Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Erdélyi Múzeum-Egyesület – Haáz Rezső Múzeum, 2016. 441.

Alternanța la putere în Gheorgheni (1918-1919)

Studiul descrie evenimentele politice din Gheorgheni și Scaunul Ciuc din toamna anului 1918 până la începutul anilor 1920. Pe baza literaturii de specialitate, autorul explorează efectele și schimbările care au afectat viața cetățenilor Ținutului Secuiesc. Apoi discută schimbările politice care au avut loc în 1920, ascensiunea puterii românești, restricționarea instituțiilor minoritare din Ținutul Secuiesc și presiunile exercitate de regimurile de putere românești. Tema centrală devine asimilarea și integrarea pașnică a Ținutului Secuiesc.

Alternation in power in Gheorgheni (1918-1919)

The study describes the political events in Gheorgheni and Ciuc Seat from the autumn of 1918 to the early 1920s. Based on the corresponding literature on the subject, the author explores the effects and changes that affected the life of the citizens of Szeklerland. He then discusses the political changes that took place in 1920, the rise of Romanian power, the restriction of minority institutions in Szeklerland and the pressures exerted by the Romanian power regimes. The focus is on the peaceful assimilation and integration of Szeklerland.